

ROBERT ȘERBAN. ON POEM'S PROGRESSION

Ioana Cistelean,

Assist. Prof., Phd, University of Oradea

Abstract: Robert Șerban is commonly acknowledged as belonging to the relatively young Romanian poets generation; nevertheless, he has persuasively loaded each of his poetry books with both substance and emotion, consequently conferring them a progressive and a more believable poetic paradigm. His poems are essentially revealing three recurrent cores of every-day existence (life, love and death). The author is focusing all his imagery, sensitivity and playful lyric ability on the third coordinate (meaning the death coordinate) and he is ultimately turning it into a character; his poems may be thus generously read in at least two analytical-keys: the biographic one and the one uttering our daily pursuit converted into a real parable.

Key-words: moartea-personaj, paradigmă poetică, ludism, cotidian, biografism.

Robert Șerban, poet revendicat de generația relativ jună a liricii românești, își dovedește pe deplin maturitatea, adăugînd cu fiecîre volum publicat substanță și emoție într-o paradigmă poetică tot mai concentrată și mai verosimilă. În cele ce urmează ne-am propus să-i punctăm progresia estetică în cel puțin trei stații poetice devoalate de volumele sale lirice.

Un Robert Șerban jucîndu-se absolut dezinvolt și inspirat cu sine însuși, abandonîndu-se în pielea copilului dinlăuntrul său ni se revelează în *Barzaconii/ anus dazumal*¹. Frînturile de istorie a copilăriei au fost inițial publicate în revista *Vatra*, însă prinse în volum și însoțite de ilustrațiile Anei Adam, dublate de o traducere în germană, dau toate o rețetă a unei cărți cu ingredientele mirajului, ale defulării și ale de-frustrării relaxante și nu numai. Cum nimic nu e nou sub soare, și proiecția discursului epic auctorial în forma unui personaj ingenuu s-a fumat de mult. Doar că „una bucată” Robert Șerban în variantă existențial – precoc scanează parametri unui univers atît de exploatat beletristic într-o manieră pur verosimilă, zglobie, zgubilitică și acaparantă îndeosebi prin necenzurarea vocii inocente, lăsată să se desfășoare în plenitudinea și

1 Robert Șerban, *Barzaconii/ anus dazumal*, Ed. Hartmann, Arad, 2005

firescul său și se cocoată la înălțimea unui reflector naiv și fin observator al adultului, pe care-l exilează într-un spațiu exclusiv paralel cu al lui, a cărui înțelegere funcționează fragmentar – insolit, sustrăgându-se unui demers matur al comprehensiunii. Asumarea ipostazei se consumă apelându-se la supoziția naivă, iar criteriul delimitării beneficului de nociv vine ca materializare a distincției afective. Un habitat fals-frământat, însă major în minusculul preocupărilor personajului, asimilează succesiv bănuiala instinctivă a culpei, impulsurile și curiozitățile senzual-erotico-ludice primare, încropirea simțului estetic bazat pe afecte și dezgust în fază incipientă, naturalețea mimetismului și amplasarea sa într-o ordine a lucrurilor, confuzia termenilor într-un exercițiu delicios al asociațiilor ieșite din rutină, spaimele instinctuale dublate de reacții așijderea, tertipul distincției între bine și rău prin raportarea la propria-ți piele, absența conștientizării proprietății termenilor și, implicit, a penibilului gafării, competiția infantilă golită de culpa morală, precum și construirea unui spațiu paradisiac ca alternativă la agresivitate, dar și apartenența copilului la micro-grup—toate într-o cavalcadă de enunțuri scurtissime, sacadate ritmic, dar trădând prisma naivității, puerilului adorabil și al inocenței în stază brută („Nevasta lui avea 14 ani când s-a însurat cu el și a fost fată mare. Eu nu am împlinit încă cinci ani, dar și eu sînt băiat mare”; ”Cred că borțoasă nu e tot aia cu gravidă. Tanti Uța a fost gravidă și n-a omorît-o tatăl ei, așa cum o s-o omoare tata lui Mariana pe Mariana, dacă n-apucă să fugă de-acasă”; ”Eu am stins cu pipi o țigară pe care a aruncat-o Gorică în grădină(...)Nu cred că se poate să-i dai foc la pipi și să ardă”²).

Debordînd a hilar și a semanții ale ingenuului autentic, *Barzaconii...* se citește pe nerăsuflăte, iritîndu-și lectorul la o finalizare prea rapidă, aruncîndu-l sub mantaua unei insatisfacții nevălmășite a unei pauze binevenite de la porția de real.

O replică abisal-interiorizată și suav-articulată a adultului Robert Șerban e rostită grabnic, în canonul liric decantat și concertat în detaliu în volumul *Cinema la mine acasă*³ ; ca și cum vremea zglobiului și a inocentului ar fi fost complet și ireversibil arsă o dată cu *Barzaconii*, autorul se reconfigurează esențial, scanîndu-și rănilor, împlinirile și temerile, parcă întors din lupta cu viața, erosul și thanatosul perpetuu fluidizate. Singularizîndu-se cîștigat și inspirat sintetic, volumul se debarasează de ludisme recurente, aparent superflue, rostind un poet matur,

2 Vezi Robert Șerban, ediția citată.

3 Robert Șerban, *Cinema la mine acasă*, Editura Cartea Românească, București, 2006.

înțeleptit subit, însă credibil, ce scrie „o poezie spirituală (...), pe cât de inteligentă, pe atât de plastică”, în opinia lui Nicolae Manolescu⁴, sau „simplă ca mai toate lucrurile zilei, nostalgică și cinică precum gesturile bărbatului încercat, tristă și adevărată precum gândurile despre dragoste, viață și oameni”, conform lui Marius Chivu⁵.

Poezia circumscrie calin și reconfortant polii maximi existențiali: viața, iubirea și moartea, fiecăruia atribuindu-i-se adjuvanți imagistici de o concretețe invulnerabilă, într-un balans moderat de *suflet*, la rîndul său viciat dureros, încropind un container deopotrivă al creației, al vieții și al morții, insinuînd un joc grav al probabilităților și instaurînd *golul* ca o matcă fecundă a prea-plinului pervertit la/în/de real, cu o extensie acutizată înspre un teluric mortificat-limitativ („ne-am întors tencuiți cu pămînt și sînge/(...)din chipurile învinșilor se prelinge o zeamă galbenă/ca o ceară topită” ; „iar din noi ies hîrci fiere și pucioasă/ iese sufletul/ ca o ursoaică lovită în cap/ suflet cu blană pe care se prind scaieții violeți” ; „ca și cum partea mea fără inimă/ mi-ar adăposti în ea sufletul”). Ceea ce numește Manolescu *ars poetica* în cartea lui Robert Șerban se expandează și înhață, în fapt, primul compartiment al volumului și le irizează consecvent pe toate celelalte, statuînd interdependența vădit cerebrală, cvasi-ludică și obvios intertextuală a creației, punctînd definitiv raportul și raportarea termenilor paradigmei; se mizează pe un autentic al vibrării și al sensibilității filtrate de intelect asociativ și flexibil, se particularizează un eu poetic distanțat volens-nolens de un generic *celălalt*, nu tocmai comod în duplicitatea sa ingrată și respectuoasă, se interiorizează susținut o teamă firească de penibil, dublu-orientată, provocînd și conglomerînd un submecanism de poetizare în permanență supervizată auctorial, parafînd o ambivalență a scrisului oscilată între certitudine și non-certitudine, ambele obiectivizate și proporțional dozate ca pentru o rețetă cu șanse implacabile la succes („ca să pot scrie mai bine/ sprijin coala de hîrtie/ pe-o carte// (...) scriu repede-repede și apăsă/ iar cuvintele umplu/ coala subțire/ cum bulgării de pămînt/ un mormînt proaspăt” ; „oamenii sunt convinși/ că în poezii nu se întîmplă nimic/ că ele ar trebui citite/ după moarte (...)// fără să le spună nimeni/ oamenii știu însă că/ poezia este ceea ce rămîne din viață/ după ce o trăiești” ; „să privesc în mine/ mi se pare atât de patetic/ încît mă grăbesc să deschid ochii” ; „cred în steaua mea/ pe care tocmai o văd/ cum cade/ fără zgomot”). Coordonata erosului e potențată de un fior ludic substanțial și pozitiv ionizat, individualizînd două figuri feminine

4 Vezi Robert Șerban, ediția citată, coperta 4.

5 Vezi Robert Șerban, ediția citată, coperta 4.

colportoare ale regretului și ale pierderii, fie ca stare de fapt, fie ca amenințare amînată, exersînd o senzualitate notată în tentă grotescă, surprinzînd-o într-un gest minimal ori însoțind-o cu amprenta incoruptibilului, în instantanee senzorial pudibonde ori de-a dreptul brave, asociate în efortul apăsător, pseudo-defulant, creației și aruncate în cele din urmă pattern-ului: „poți să-mi smulgi cu ușurință/ inima/ dar înainte va trebui/ să-mi desfaci/ nasturii de la cămașă” ;”mă gîndesc la mama/ la fosta mea soție/ apoi la cele ce au urmat” ;”urli/ îți perzi culoarea ochilor/gingiile plesnesc/ limba năvălește afară/ pielea îți crește și îți descrește ca un imperiu/ nici o oglindă nu te mai recunoaște/ cînd ești femeie” ; „dar nu atunci cînd hîrtia se umple de pagini colorate/ ci cînd buzele și limba îi umezesc degetul/ cu care dă paginile mai departe” ; „ochii mei caută copilăroși și fără speranță/ pieptul femeii” ; „sunt atît de frumoase atît de frumoase/ încît numai gîndul că poate sunt curve/ mă mai liniștește” ; „ele au toate aceeași reacție(...)/ ce femeie rezistă unui bărbat care plînge?”.

Cotidianul e doar pretextat, iar mai apoi transpus ca nuanță într-un semnificat subtilizat, suportabilul și fragmentarul plenitudinii se lasă incluse unui rapid-consumabil *a părea*, dîra de divin e proximizată ludicului discretizat, imago-ul e declișeizat și dezbrătat de clasic, revitalizîndu-se impetuos, poemul apropiindu-și varii mirodenii, pigmentînd *restul* care contează, adică ingredientele existențialului bine-temperat și cultivat într-ale pacienței atitudinale.

Din cei trei poli maximali ai existenței (viața, iubirea și moartea) ecografați calin și reconfortant în volumul său anterior, *Cinema la mine acasă*, Robert Șerban își concentrează imagistica, sensibilitățile și ludismul moderat – visceralizat asupra ultimei coordonate, transfigurînd-o în personaj para-fîn, în recenta sa carte *Moartea parafină*⁶. Ambele chei de lectură oferite pe coperta a patra se pliază textului: atît cea „liric- biografică” sugerată de Mircea Mihăieș, cît și cea a „faptului cotidian transformat în pildă” în viziunea lui Felix Nicolau⁷, căci poemul lui Robert Șerban transpiră substanțializare, inteligență și adevăr amărui- dulceag în același timp.

Se declară ab initio un soi de poiesis răsturnat în imagini familial- familiare, în flashback-uri nostalgiate și liricizate în registru persuasiv; construcția poemului e una bipedă, ambivalentă,

6 Robert Șerban, *Moartea parafină*, Editura Cartea Românească, București, 2010.

7 Vezi Robert Șerban, ediția citată, coperta 4.

impregnată de impresia că versurile se nasc și se rostesc de către copil, redînd gama-i proprie de sunete, învăluindu-se în propria-i perspectivă și actînd atitudinea-i specifică, pentru ca, în final, contrapunctul grav să fie articulat de adult, cu angoasele-i compactate. Drumul de la inocență – punctul zero la stația terminus adulmecată de matur e tocmai parcursul de moșire al poeziei, parcurs înscris într-un balans al făcerii și al des-făcerii sensurilor obvioase. („scot cuvintele/ din poem/ cu îndîrjirea cu care/ bunicul scotea cu securea/ bucățile de lemn/ dintr-un par”; „la puțin timp după ce samantha făta/ bunica mă puneă să aleg unul dintre căței/ pe care să-l păstrăm/ (...) și o mințeam cu seninătate/ așa cum se cade să privești moartea/ și să o minți”; în urma mea se ridică polenul/ iar lumea/ se întorcea din moarte/ și se oprea la jumătatea drumului”) Sfîrșitul stazei paradisiace e prefigurat și configurat de cele dintîi întâlniri ale copilului cu moartea, rememorate concentrat și filtrate liric percutant; moartea celorlalți, străini și prieteni, e mai apoi resimțită de adult ca o trecere accelerată înspre finis-ul ce pîndește și înhață. Suma despărțirilor replasează moartea într-o proximitate tot mai palpabilă. – „s-au dus femeile/ care ieșeau din copilărie cu palmele crăpate/ ca să nu alunece/ cînd se prindeau de viață”; „am aflat mai tîrziu/ că femeia înfipsea în ea patru cuie/ și că venise vremea/ să fac și eu același lucru”.

Radiografia eului poartă și ea marca multiplului, căci sinele auctorial se definește acumulînd perechile de contrarii: o dată, se ia ca reper în poză matur- masculin- nebuloasă, mai apoi, se raportează la ipostaza sa copilărească- senină și nu în ultimul rînd la ceilalți pe care-i colorează și în tonuri deschise, și în nuanțele ambiguității conștientizate. Diferențierea de mulțime se insinuează o dată cu fiecă dezagolire intrinsecă a eului. Sîmburele de spectaculos, de inedit este scanat în frînturile de real, devoalînd paradoxul și paradoxalul ca stigmat ale adultului ce (se) poetizează; cotidianul care adăpostește regrete, frustrări, gafări, bravuri înțepenite în mental, în virtual, iritări, epuizări, spaime și surprize este același real banalizat și bagatelizat ce intensifică teama maturului de a nu se transfigura finalmente într-un rest, într-o ploaie de angoase ritualizate pînă la identificare. („inima mea e o ciocănitore flămîndă/ (...) zilele mele/ nu trec una după alta/ ci una prin alta”; „vorbesc foarte bine/ deși nu mă cunosc defel”; „mi-e teamă că o să-mi placă berea/ că o să merg la meciuri de fotbal/ unde-o să-njur în gura mare de toți dumnezeii/ că o să spun povești din armată”; „cînd stai prea mult timp departe/ de copilul căruia i-ai dat viață/ te rogi mai des pentru el/ și ți se face mai repede frică pentru tine”) Revelarea identității poetice auctoriale arde un limbaj al simplității binefăcătoare și binegrăitoare de esențe la-ndemîna oricui, dar nu și pentru ochiul oricui, un limbaj al seriozității

prietenoașe, al zîmbetului conspirativ, dar și o poveste general valabilă; *a scrie* devine sinonim cu *a se naște*, cu *viața* și cu *moartea* laolaltă: „vreau să scriu/ ca și cum m-aș naște/ plin de sânge de piele și resturi de carne/ (...) vreau să scriu/ cu un tăvălug de cuvinte/ versuri care să iasă din pagini/ și să se agațe de pereți de ferestre de uși”.

Imago-ul volumului este un mixaj de derizoriu fragmentat și interiorizări punctate și mai mult sau mai puțin suspendate; moartea e o prezență cvasi-îndepărtată, o stare, o „gospodină”, cu „lumina ei”, o lume cu mirosuri suave, un poem ce se consumă duios.

Migrînd dinspre o așa-etichetată *poetică a suprafeței*, „o suprafață îndelung șlefuită, a ultimelor gesturi și, într-un sens, a ultimelor cuvinte”, în termenii Simonei Șora de pe coperta a patra a recente cărți de poezie *Puțin sub linie*⁸ semnată de Robert Șerban, practicînd tot mai obvios „o poezie spirituală (...), pe cît de inteligentă, pe atît de plastică”, așa cum opina Nicolae Manolescu la apariția volumului *Cinema la mine acasă*, ori focusîndu-se mai abitir pe coordonata *morții*, pe care o transfigurează în personaj para-fin, în *Moartea parafină*, un lucru e cert: poemul lui Robert Șerban e asemenea unui organism pulsînd în evoluție, cu puseuri de creștere, cu pauze de respirație, articulînd traume, angoase, amintiri, bucurii și spaime – toate ștanțe ale devenirii, într-un registru dinamizat și persuasiv.

Că „Poezia e un fel de jurnal. Nu conține fiecare clipă a existenței, nici măcar fiecare zi, dar păstrează secvențe care – uneori nu știi cum și de ce – te-au... afectat. Te-au marcat.” ne-o spune chiar poetul într-un interviu acordat Georgetei Stanici în octombrie 2015⁹; actantul liric al volumului *Puțin sub linie* este astfel, aidoma oricăruia dintre noi, suma insulelor sale, suma propriei copilării, a ființelor extrem-familiare (părinți, bunici, fiu, fiică, femeia iubită), dar și a cotidianului, a rutinei, a tuturor acelor *nimicuri* ce, departe de a fi bagatelizate, îi scriu viața cînd apăsător, cînd jovial, cînd retrospectiv, cînd actual. Sinele se clădește astfel precum o casă, cărămidă peste cărămidă, esențialul respirînd din *minor* și exilînd cu bună-știință *major-ul* conotat dureros-negativ; despre bucuriile simple apropiate fiecărei zile, despre plăceri, inocență și maturitate, despre teama supremă de a pierde ceea ce contează afectiv și despre multe altele rostește poemul lui Robert Șerban, amendînd și totodată semnalizînd fragilitatea liniei de

8 Robert Șerban, *Puțin sub linie*, Editura Cartea Românească, București, 2015.

9 *Interviu: Scriitorul Robert Șerban la cea de a 16-a carte*, acordat Georgetei Stanici pentru Press Alert, în octombrie 2015.

demarcație între variabilele ființării, între incipit și terminus, viață și moarte. („uneori mi-ar plăcea să știu dinainte/ cum vor sta lucrurile/ cele mărunte/ de zi cu zi/ nu celelalte/ accidente/ morți/ despărțiri/ nu/ astea nu”; „îmi place să beau vin/ și să citesc poezii/ n-am nicio șansă”; „am bătut toată curtea bunicilor/ cu o bășică de porc/ într-o zi de Crăciun/ pe vremea când m-ascundeam printre perne/ ca să nu aud cum animalul își guița moartea”; „toți bărbații din familia mea/ și-au făcut pantofii cu cremă/ (...) zi după zi/ îndelung meticolos grijulii chiar/ fiindcă un om se uită mai întâi la pantofii unui alt om/ apoi în ochii lui”; „Crina adună castane în mijlocul curții/ și e fericită că există un pom/ care face ouă maro”; „sunt mai tânăr decât sunt/ dar cât de împlăcut voi clipoci în memoria fiului meu/ când el va avea vârsta mea de azi?/ nici nu va ști cum arăt/ deși acum mă privește cu ochi mari/ și mă strigă cu toată inima”; „uneori/ Tudor și Crina pleacă de la mine/ (...)/ fără să-mi mai facă vreun semn// simt atunci cum sîngele mi se scurge/ brusc/ prin mâna stîngă/ și prin mâna dreaptă”)

Sinele se definește în progresie liberă, în imago-uri proaspete, deopotrivă vizualiza(n)te și acut vocale, adultul actînd episodic, fragmentar și cumulînd deloc paradoxal vulnerabilitate, pe de o parte și autenticitate, pe de alta. Jocul perspectivelor, saltul și desantul vîrstelor, cît și realul proxim identifică substanțial staze nostalgiate ale progresiei, ale devenirii; maturul cu măștile sale își radiografiază fricile convulsive, adulmecîndu-și în permanență moartea ca pe o probabilitate subit-paralizantă și regalîndu-i încă o dată valențele unui adevărat supra-personaj al poemului. („pe mai toți copiii îi podidesc lacrimile/ când li se sparg baloanele/ plîng mult/ mult/ de parcă baloanele s-ar dezumfla încet/ sub ochii lor/ iar ei ar jeli aerul care urcă la cer”; „ca să se îndrăgostească de mine/ I-am spus unei fete că am două inimi/ (...) cum poți trăi așa?/ *bine foarte bine/ fiindcă inima din dreapta e mai mică/ decât cea din stînga/ însă doar puțin*”; „și copiii de azi mănîncă mai întâi rahatul din cozonac/ și apoi cozonacul”; „întotdeauna o aud/ dar nu-i răspund întotdeauna/ nu mă amestec în visele ei/ moartea n-are ce căuta acolo”; „Stixul copilăriei există/ și e o baltă pe care bărcuțele nu plutesc niciodată”; „de fereastră se lovește o pasăre/ geamul pleznește/ ca într-un infarct uriaș/ copiii mei cîntă ceva despre/ un vulcan nestins și noroios”; „tot timpul pare că sunt foarte sigur de mine/ și nimeni n-ar tăgădui asta/ nici măcar dacă ar afla/ (...) că am degetele crestate/ (...) că zeci de cocoloațe de hîrtie îmi umplu coșul de gunoi/ că puștii se prind rapid pe care mîneacă dispar monedele mele/ că pe obrajii femeii șterg lacrimi după lacrimi”)

Și pentru ca scanarea să fie completă, nu puteau lipsi condimentele specifice nașterii

poemului său, ingredientele acestuia, autorul pronunțând bunăoară povești liricizate și poezii narativizate, înveșmîntîndu-le cînd haiku-istic în pastile hiper-concentrate, cînd dizolvate în halte cvasi-generoase ale prieteniei, singurătății, neliniștii, ale, de ce nu?!, Animas și Animus. („sunt o balanță/ pe ale cărei talere/ nimic nu le mai leagă/ unul de celălalt”; „câinele ei a mușcat-o de inimă/ într-o zi:/ a ieșit pe poartă/ și nu s-a mai întors”; „vezi/ prietenii sunt precum cioburile:/ deși curge sânge/ continui să le strângi”; „însă miraculos va fi că o să te descoperi/ pe dinăuntru/ și că niciodată nu vei mai uita de tine”)

Poemul și poetul – mărci înregistrate Robert Șerban – compun o ecuație lirică în echilibru stabil, cu variabile și invariabile șarmante, vitale, spectaculos și suav revigorante, intonînd o poveste fără sfîrșit.

Bibliografie:

1. Robert Șerban, *Barzaconii/ anus dazumal*, Ed. Hartmann, Arad, 2005
2. Robert Șerban, *Cinema la mine acasă*, Editura Cartea Românească, București, 2006
3. Robert Șerban, *Moartea parafină*, Editura Cartea Românească, București, 2010
4. Robert Șerban, *Puțin sub linie*, Editura Cartea Românească, București, 2015
5. Georgetei Stanici, *Interviu: Scriitorul Robert Șerban la cea de a 16-a carte*, Press Alert, octombrie 2015.